

УДК 025.3/.5:006.3](477)"2000/2020"(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2025.1(342).10-16

Ірина Березанська,
кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри соціальних
комунікацій, документознавства
та інформаційної діяльності
Університету Григорія Сковороди
в Переяславі,
e-mail: berezanska.iryana@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7182-5750>

Оксана Плузник,
докторка філософії,
доцентка кафедри соціальних
комунікацій, документознавства
та інформаційної діяльності
Університету Григорія Сковороди
в Переяславі,
e-mail: oks.pluzhnik1@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8780-8288>
Researcher ID: ACO-8479-2022

Денис Мірошніченко,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри соціальних
комунікацій, документознавства
та інформаційної діяльності
Університету Григорія Сковороди
в Переяславі,
e-mail: mirosh88@i.ua
<https://orcid.org/0000-0002-9552-0847>

Стандартизація бібліотечно-інформаційної сфери України (2000—2020)

У статті розглянуто аспекти впровадження стандартів у бібліотечно-інформаційну сферу України.

Проаналізовано міжнародні й національні стандарти, що регламентують побудову інформаційно-пошукових тезаурусів. Розкрито суть поняття бібліографічного запису; досліджено аспекти стандартизації використання Універсальної десятикової класифікації, завдяки якій здійснюють систематизацію документів, пошук інформації у бібліотеках, видавництвах та інформаційних центрах.

Окреслено чинники, які впливають на ефективність упровадження стандартизації в бібліотечно-інформаційній сфері.

Запропоновано кроки щодо вдосконалення процесу стандартизації в українському бібліотечно-інформаційному секторі, зокрема оновлення національних стандартів, підвищення кваліфікації персоналу, впровадження новітніх інформаційних технологій, створення інклюзивного середовища.

Ключові слова: стандартизація; бібліотечно-інформаційна сфера; інформаційно-пошуковий тезаурус; бібліографічний запис; Універсальна десятикова класифікація

Постановка проблеми. У сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки відіграють важливу роль у забезпеченні доступу до знань, інформації та національної культурної спадщини. Стандартизація бібліотечно-інформаційної сфери набуває вагомого значення, адже передбачає запровадження єдиних вимог і норм, що допомагають підвищити якість роботи бібліотеки та її послуг, забезпечити рівний доступ до ресурсів і захистити культурні надбання.

Упровадження стандартів у вітчизняну бібліотечну систему, яка нині перебуває на стадії трансформації й модернізації, є вкрай важливим завданням. Однак реалізація цього процесу на практиці часто стикається з проблемами, оскільки не всі бібліотечні установи мають потенціал чи ресурси для впровадження та використання національних і міжнародних стандартів через недостатнє фінансування, слабку матеріально-технічну базу, неналежну фахову підготовку персоналу тощо. Нерегулярне оновлення стандартів призводить до втрати їх актуальності, що негативно впливає на якість послуг і рівень забезпечення інформаційних потреб користувачів. Не менш важливим аспектом є завдання адаптації міжнародних стандартів до специфіки українських бібліотек, національного контексту, що потребує додаткових зусиль і ресурсів.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема стандартизації в бібліотечно-інформаційній сфері не знайшла комплексного висвітлення у працях українських науковців. Окремі аспекти цього питання порушували автори навчального посібника "Стандартизація" А. Кропивна, Г. Бондаренко, В. Кропивний, дослідивши міжнародні й національні стандарти, що регламентують процеси побудови інформаційно-пошукових тезаурусів [7].

Ю. Палеха, І. Смоліков, М. Геращенко у посібнику "Стандартизація в документально-інформаційній, бібліотечній, архівній та видавничій справі" проаналізували основні нормативно-технічні документи, зокрема міжнародні, національні та галузеві стандарти, що регулюють діяльність бібліотечно-інформаційної сфери [9].

У дисертаційному дослідженні Г. Мацюк "Тезаурус як інструмент інформаційного забезпечення міждисциплінарних наукових досліджень" здійснено аналіз основних типів і змістового наповнення інформаційно-пошукових тезаурусів, котрі застосовують у закордонних та українських бібліотеках. Дослідниця розглянула низку міжнародних і вітчизняних стандартів, що регламентують побудову інформаційно-пошукових тезаурусів, зокрема міжнародні стандарти ISO, стандарти ГОСТ та ДСТУ [8].

Мета статті — проаналізувати окремі стандарти, які використовують у бібліотечно-інформаційній сфері, зокрема ті, що регламентують побудову інформаційно-пошукових тезаурусів, складання бібліографічного запису та опису, використання Універсальної десяткової класифікації (УДК). Дослідити чинники, які впливають на ефективність стандартизації бібліотечно-інформаційної сфери та надати рекомендації щодо вдосконалення цього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на стрімкий розвиток цифрових технологій та їх інтеграцію майже в усі аспекти діяльності, роль національних і міжнародних стандартів у бібліотечно-інформаційній галузі стає дедалі важливішою. Упровадження в Україні міжнародних стандартів позитивно впливатиме на гармонізацію бібліотечно-інформаційних процесів із глобальними вимогами, забезпечення сумісності інформаційних систем, спрощення доступу до світових інформаційних ресурсів, а також підвищення якості та ефективності обслуговування користувачів. Ці процеси нададуть можливість українським установам інтегруватися в міжнародний інформаційний простір, сприятимуть розвитку науки, освіти та культури, а також зміцненню позиції України на світовому інформаційному ринку.

Управління бібліотечною сферою на основі національних стандартів — це впровадження єдиних правил і норм, що гарантують якість роботи бібліотеки й передбачають стандартизацію процесів каталогізації, опрацювання інформаційних ресурсів, обслуговування користувачів і просторової організації. Національні стандарти забезпечують узгодженість і простоту управління бібліотечними установами, сприяють їх інтеграції в національні та міжнародні інформаційні мережі й підвищують ефективність діяльності.

Автори зосередили увагу на аналізі стандартів, які регулюють правила побудови інформаційно-пошукових тезаурусів, оформлення бібліографічного запису та опису, застосування Універсальної десяткової класифікації. Це викликано потребою створення єдиних підходів до організації інформаційних ресурсів, забезпечення їх доступності для користувачів, підвищення ефективності пошуку та опрацювання даних, а також адаптації сучасних інформаційних систем до міжнародних стандартів.

Ю. Палеха, І. Смоліков і М. Геращенко зазначають, що такі чинники, як перехід України до ринкових відносин, розширення міжнародної й національної інформаційної співпраці, зумо-

вили завдання переосмислення значення стандартизації в бібліотечній сфері. Розроблення та впровадження стандартів разом із комунікаційним форматом сприяли спрощенню обміну інформацією між індивідуальними й груповими користувачами, а також підвищенню оперативності й ефективності інформаційного забезпечення. У межах національної системи нормативних документів науково-технічного спрямування головну роль у координації та методичній підтримці стандартизації відіграє національний орган державне підприємство "Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості" (ДП "УкрНДНЦ"), а також Український інститут науково-технічної експертизи та інформації (УкрІНТЕІ) [9, с. 134—135].

Бібліотеки України керуються в діяльності чинними нормативними документами, зокрема ДСТУ 7448:2013 "Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять". Цей стандарт регламентує використання термінів і визначень у сфері інформаційної діяльності, бібліотечної справи та бібліографії. Запропоновані терміни рекомендовано вживати в усіх типах нормативних документів, а також у довідкових, навчально-методичних і науково-технічних матеріалах, пов'язаних із діяльністю в інформаційно-бібліотечній сфері [10].

До національних стандартів, які використовують у роботі установи бібліотечно-інформаційної сфери, також належить ДСТУ 3008:2015 "Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення", який визначає основні вимоги до структурних елементів і правил оформлення звітів у галузі науки та техніки. Стандарт охоплює звіти про виконані теоретичні або прикладні дослідження, науково-дослідні, дослідно-конструкторські, дослідно-технологічні роботи чи їх окремі етапи. ДСТУ 3008:2015 призначений для використання в науково-дослідних, проектних, конструкторських організаціях, навчальних закладах, науково-виробничих і виробничих підприємствах, а також в інших установах незалежно від форми власності. Застосування стандарту охоплює всі напрями наукової діяльності: оформлення дисертацій, підготовку річних звітів у різних галузях науково-технічної діяльності, створення навчальних посібників, підручників тощо [2].

Підвищення функціональності пошукових систем у сучасній бібліографії досягається завдяки використанню тезауруса. Тезаурус (грец.

θησαυρός — скарб) — це словник технічних термінів, який забезпечує повне охоплення понять, визначень і термінів у спеціалізованих галузях знань та сприяє корпоративній комунікації (взаєморозумінню у спілкуванні та взаємодії між людьми, пов'язаними однією дисципліною чи професією).

Розглянемо низку міжнародних стандартів, які регламентують побудову інформаційно-пошукових тезаурусів. Зокрема, у 2019 р. набув чинності ДСТУ ISO 25964-1:2018 "Інформація та документація. Тезауруси та сумісність з іншими словниками. Ч. 1. Тезауруси для інформаційного пошуку". Стандарт пропонує рекомендації щодо створення, розвитку та підтримки інформаційно-пошукових тезаурусів. Ці поради також можуть бути адаптовані для інших типів словників, які використовують під час пошуку інформації в різноманітних інформаційних ресурсах. Сфера використання стандарту охоплює як одномовні, так і багатомовні інформаційні тезауруси [4].

ДСТУ ISO 25964-2:2018 "Інформація та документація. Тезауруси та сумісність з іншими словниками. Ч. 2. Взаємодія з іншими словниками" використовують для тезаурусів та інших видів словників, якими послуговуються під час пошуку інформації. У ДСТУ ISO 25964-2:2018 ґрунтовно проаналізовано й зіставлено елементи та функціональні можливості словників, що стають актуальними, коли постає потреба в їх взаємодії (інтероперабельності). Стандарт також містить рекомендації щодо встановлення та підтримки узгодженості між кількома тезаурусами або між тезаурусами та іншими типами словників [5].

Зазначені стандарти містять чіткі рекомендації щодо формування тезаурусів для ефективного пошуку інформації, а також регулюють питання їх сумісності. Визначені у стандартах норми забезпечують зручність та ефективність роботи з інформаційними ресурсами, що охоплюють одномовні й багатомовні системи. Використання зазначених ДСТУ ISO дає змогу оптимізувати інформаційні процеси та сприяє інтеграції різних типів словників у єдину систему.

Важливе значення для ефективної роботи бібліотек та інформаційного сектору, якісного обслуговування користувачів, мають бібліографічні записи та описи, які забезпечують систематизацію й упорядкування інформаційних ресурсів, спрощують до них доступ і підвищують результативність пошуку. Бібліографічні записи та описи допомагають бібліотекарям і користувачам швидше знаходити потрібну інформацію, гарантують точність та надійність даних, підтримують взаємодію між різними бібліотечними системами й базами даних.

Бібліографічний опис — це сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складову частину чи групу документів, які подають за певними правилами для ідентифікації документа та загальної характеристики [11].

Бібліографічний запис — це розгорнута бібліографічна характеристика документа, у якій бібліографічний опис доповнено заголовком, анотацією чи рефератом, а також класифікаційними індексами, предметними рубриками, шифрами зберігання [11].

У 2007 р. набув чинності ДСТУ ГОСТ 7.1-2006 "Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання". Стандарт визначає загальні вимоги та правила складання бібліографічного опису документа, його частини або групи документів, зокрема перелік областей і елементів бібліографічного опису, послідовність їх розташування, наповнення та спосіб представлення елементів, застосування скорочень і знаків пунктуації [10].

Уніфікація бібліографічного запису відповідно до міжнародних рекомендацій і національних стандартів забезпечує синхронність та доступність бібліографічних даних на локальному й міжнародному рівнях.

Складання бібліографічного запису становить основу точного та повного обліку інформаційних ресурсів, що підвищує ефективність їх зберігання й пошуку. Правильно оформлений бібліографічний запис забезпечує чітке представлення публікацій, спрощує процес каталогізації та індексування, що сприяє інтеграції бібліотек в інформаційні мережі та оптимізації пошуку їхніх ресурсів.

У стандарті ДСТУ ГОСТ 7.1-2006 визначено принципи бібліографічного запису та бібліографічного опису, які забезпечують процеси впровадження сучасних автоматизованих технологій опрацювання документів, створення інформаційних баз даних, пошуку й використання документів усіх видів і типів, обміну бібліографічною інформацією між національними та міжнародними інформаційними службами, бібліотеками.

Для уніфікації складання бібліографічного запису на міжнародному рівні та забезпечення можливості обміну результатами каталогізації розроблено ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 "Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання". Стандарт визначає основні вимоги до формування заголовка бібліографічного запису, зокрема набір

необхідних відомостей, порядок їх розташування та використання умовних розділових знаків.

Як зазначають А. Кропивна, Г. Бондаренко, В. Кропивний, заголовки бібліографічного запису можуть містити ім'я особи, організації, уніфіковану назву, назву документа, географічну назву, а також класифікаційний індекс, ім'я автора, назву твору [7, с. 254].

Заголовок бібліографічного запису — це елемент, що передує бібліографічному опису, містить уніфіковані відомості й призначений для систематизації та пошуку бібліографічних записів. Залежно від характеру інформації розрізняють основні види заголовків бібліографічного запису:

- заголовки, що містять ім'я особи;
- заголовки, що містять назву організації;
- заголовки, що містять уніфіковану назву;
- заголовки, що містять назву документа;
- заголовки, що містять географічні назви

[12, с. 33—34].

ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 застосовують до основних типів заголовків, які використовують у бібліографічних записах, підготовлених бібліотеками, державними бібліографічними центрами, підрозділами науково-технічної інформації, видавництвами та іншими організаціями, що провадять бібліографічну діяльність, незалежно від відомчого підпорядкування чи правової форми [6]. Наприклад, під час складання бібліографічного опису стандарту під його назвою слід наводити такі відомості: ДСТУ 2118-93; ГОСТ 7.1-84. Основним в описі документа є його назва, що має уточнювальні відомості. Підзаголовок містить назву документа та додаткові характеристики. Відомості про публікацію вказують на те, коли документ було перевидано та чи були в ньому зміни [1, с. 25].

У 2010 р. набув чинності ДСТУ 7093:2009 "Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами", який регулює правила скорочення слів і словосполучень іноземними європейськими мовами. Регламентовані стандартом скорочення застосовують у бібліографічних описах документів, каталогах, картотеках, інформаційних виданнях, а також у списках літератури та бібліографічних посиланнях, анотаціях і рефератах. ДСТУ 7093:2009 визначає норми скорочення слів і словосполучень у мовах, що використовують латинський, грецький та кириличний алфавіти. Стандарт містить перелік найвживаніших скорочень для бібліографічних описів та правила їх застосування [3].

До чинних стандартів належить ДСТУ 3582:2013 "Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила". Стандарт визначає основні принципи та правила скорочення слів і словосполучень українською мовою для створення бібліографічного опису, а також регламентує умови їх використання. ДСТУ 3582:2013 рекомендований для застосування в установах та організаціях будь-якого типу, які створюють чи використовують бібліографічні описи документів на різних видах носіїв інформації [10].

Стандартизація використання Універсальної десятикової класифікації сприяє уніфікації та систематизації інформаційних ресурсів і забезпечує єдиний підхід до їх класифікації та категоризації. Стандартизація забезпечує точність та однозначність класифікації матеріалів за темами й допомагає організувати бібліотечні фонди так, щоб вони відповідали сучасним запитам користувачів і технічним вимогам.

Універсальна десяткова класифікація — це міжнародна багатомовна система класифікації, що об'єднує всі галузі знань в єдиній універсальній структурі із загальною десятиковою нотацією. Таблиці УДК призначені для систематизації документів, пошуку інформації та організації фондів документів з усіх галузей знань у бібліотеках, видавництвах та інформаційних центрах. Вихідні відомості в кожній публікації повинні містити класифікаційний індекс УДК.

У 2009 р. в Україні набув чинності національний стандарт ДСТУ 6096:2009 "Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Універсальна десяткова класифікація. Структура, правила ведення та індексування". Стандарт визначає правила ведення таблиць УДК та їх використання під час індексування документів. ДСТУ 6096:2009 призначений для служб, що ведуть національні версії таблиць УДК, бібліотекарів, бібліографів, систематизаторів, фахівців інформаційних центрів та індексаторів документів [7, с. 261].

Стандартизація використання Універсальної десятикової класифікації важлива для забезпечення єдиного й послідовного підходу до організації та класифікації інформаційних ресурсів в інформаційних установах. Дотримання єдиних правил класифікації документів спрощує пошук і доступ до них, сприяє обміну інформацією між національними та міжнародними бібліотеками й інформаційними системами, допомагає бібліотекарям ефективніше управляти ресурсами й

надавати точні рекомендації та поради користувачам, забезпечує інтеграцію з новітніми інформаційними технологіями й системами автоматизації бібліотечних процесів.

На ефективність упровадження стандартизації в бібліотечно-інформаційній сфері впливають такі чинники: фінансова підтримка, допомога з боку керівництва, навчання персоналу, технічна інфраструктура установи, актуальність та адаптивність стандартів, система моніторингу й оцінювання, нормативно-правова база, комунікація між бібліотеками, підтримка з боку професійних асоціацій і організацій, що можуть надавати методичну та практичну допомогу в упровадженні стандартів.

Удосконалення процесу стандартизації в українському бібліотечно-інформаційному секторі, що сприятиме підвищенню якості послуг та оптимізації роботи бібліотечної системи, передбачає виконання низки завдань, а саме:

— моніторинг і регулярне оновлення національних стандартів відповідно до поточних змін та потреб бібліотечно-інформаційного сектору. Залучення експертів і практиків до аналізу ефективності стандартів та внесення змін;

— інтеграція міжнародних бібліотечних стандартів, їх адаптація до специфічних умов і потреб українських бібліотек; проведення досліджень для перевірки, які елементи міжнародних стандартів є ефективними для впровадження;

— розроблення чітких стандартів оцінювання якості послуг у бібліотеках для порівняння стану обслуговування користувачів. Упровадження системи регулярного моніторингу й оцінювання для виявлення та усунення недоліків у роботі бібліотек;

— посилення заходів із навчання та підвищення кваліфікації персоналу; ознайомлення працівників бібліотек із новими стандартами й найкращими практиками бібліотечно-інформаційного обслуговування. Забезпечення доступу

до ресурсів для самоосвіти та професійного розвитку, як-от онлайн-курси та семінари;

— збільшення фінансування бібліотек для впровадження стандартів і модернізації технічної інфраструктури. Розроблення механізмів грантів і субсидій для підтримки процесів упровадження стандартів та інновацій у бібліотечному секторі;

— створення національних платформ для обміну досвідом і найкращими практиками між бібліотеками на національному рівні. Організація конференцій, форумів та інших заходів для обговорення й упровадження нових стандартів і практик;

— упровадження новітніх інформаційних технологій для підвищення якості бібліотечних послуг і рівня дотримання стандартів;

— розроблення та впровадження стратегії забезпечення доступності бібліотечних послуг для широкого кола користувачів, зокрема людей з інвалідністю; створення інклюзивного середовища в бібліотеках і забезпечення доступу різних категорій читачів до ресурсів і послуг.

Висновки. Стандартизація бібліотечно-інформаційної сфери відіграє важливу роль в організації роботи бібліотек, забезпечує їх розвиток відповідно до вимог інформаційного суспільства та світових тенденцій. Стандарти формують основу для ефективного обміну інформацією, підвищують якість обслуговування користувачів та сприяють інтеграції бібліотечних ресурсів у цифровий простір. Вивчення впливу стандартів на розвиток українських бібліотечних установ допомагає зрозуміти важливість цього потужного інструмента підвищення ефективності роботи та адаптації до змін у сучасному інформаційному середовищі.

Перспективними напрямками подальших розвідок є автоматизовані інформаційні системи, що дають змогу вдосконалити процеси опрацювання даних, облік бібліотечних фондів та управління ними.

Список бібліографічних посилань

1. Бібліографічний опис документів : навч. посіб. / упор.: Н. Г. Духновська, А. С. Близнюк. Житомир, 2006. 60 с.
2. ДСТУ 3008:2015. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання : вид. офіц. На заміну ДСТУ 3008—95 ; чинний від 2017—07—01. Київ : УкрНДНЦ, 2016. V, 25 с. (Національний стандарт України).
3. ДСТУ 7093:2009. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами (ГОСТ 7.11—2004 (ISO 832:1994), MOD; ISO 832:1994, MOD) : вид. офіц. Уведено вперше (зі скасуванням в Україні ГОСТ 7.11—78) ; чинний від 2010—04—01. Київ : Держспоживстандарт України, 2009. IV, 82 с. (Національний стандарт України).
4. ДСТУ ISO 25964-1:2018. Інформація та документація. Тезауруси та сумісність з іншими словниками. Ч. 1. Тезауруси для інформаційного пошуку (ISO 25964-1:2011, IDT). Уведено вперше ; чинний від 2019—01—01. URL: <http://uas.org.ua/ua/natsionalniy-fond-normativnihdokumentiv/katalog-normativnih-dokumentiv-2/>.

5. ДСТУ ISO 25964-2:2018. Інформація та документація. Тезауруси та сумісність з іншими словниками. Ч. 2. Взаємодія з іншими словниками (ISO 25964-2:2013, IDT). Уведено вперше ; чинний від 2019—01—01. URL: <http://uas.org.ua/ua/natsionalnyi-fondnormativnih-dokumentiv/katalog-normativnih-dokumentiv-2/>.
6. ДСТУ ГОСТ 7.80:2007. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.80—2000, IDT) : вид. офіц. Уведено вперше ; чинний від 2008—04—01. Київ : Держспоживстандарт України, 2009. III, III, 7 с. (Національний стандарт України).
7. Кропивна А. В., Бондаренко Г. С., Кропивний В. М. Стандартизація : навч. посіб. ; М-во освіти і науки України, Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. Кропивницький : ЦНТУ, 2021. 307 с.
8. Мацюк Г. Р. Тезаурус як інструмент інформаційного забезпечення міждисциплінарних наукових досліджень : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03. Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Київ, 2020. 292 с.
9. Палеа Ю. І., Смоліков І. В., Геращенко М. В. Стандартизація в документально-інформаційній, бібліотечній, архівній та видавничій справі : навч. посіб. Київ : Ліра, 2021. 220 с.
10. Стандарти з бібліотечної справи і суміжних галузей (чинні станом на 1.07.2021). URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/basicpage_files/202107_basicpage_files_mat/perelik_standartiv-_2021.07.01.pdf.
11. ДСТУ 7448:2013 Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять : вид. офіц. Уведено вперше ; чинний від 2013—11—29. Київ : Мінекономрозвитку, 2014. 42 с.
12. Упровадження в практику роботи бібліотек освітньої галузі ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання" та ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 "Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання" : практ. посіб. / НАПН України, держ. наук. пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського; [уклад.: І. Г. Лобановська, О. Г. Помчалова, І. С. Хибник; наук. ред. І. Г. Лобановська]. Київ, 2010. 95 с.

Iryna Berezanska,

PhD of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of Social Communications, Documentation and Information Activity Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

Oksana Pluzhnyk,

Dr of Educational Sciences, Associate Professor of the Department of Social Communications, Documentation and Information Activity Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

Denys Miroshnichenko,

PhD of Historical Sciences, Associate Professor Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

Standardization of the library and information sphere of Ukraine (2000s—2020s)

The article deals with the implementation of standards in the library and information sphere of national libraries. The international and national standards regulating the construction of information retrieval thesauri are highlighted. The essence of the concept of bibliographic record is revealed; the standardization of the use of the Universal Decimal Classification, which is used to systematize documents, search for information in libraries, publishing houses and information centers, is investigated. The factors that influence the effectiveness of standardization in the library and information sphere are outlined. The authors propose steps to improve the standardization process in the Ukrainian library and information sector, including updating national standards, staff development, introduction of new information technologies, and creation of an inclusive environment.

Keywords: *standardization; library and information sector; information-search thesaurus; bibliographic record; Universal Decimal Classification*

References

1. Dukhnovska N. H., & Blyzniuk A. S. [uporiad.]. (2006). *Bibliografichnyi opys dokumentiv* : navch. posib. Zhytomyr.
2. DSTU 3008:2015. *Informatsiia ta dokumentatsiia. Zvity u sferi nauky i tekhniky. Struktura ta pravyla oformliuvannia*. (2016). Kyiv: UkrNDNT.
3. DSTU 7093:2009. *Systema standartiv z informatsii, bibliotечної та vydavnychoї spravy. Bibliografichnyi zapys. Skorochennia sliv i slovospoluk, podanykh inozemnyy yevropeiskyy movamy*. (2009). Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy.
4. DSTU ISO 25964-1:2018. *Informatsiia ta dokumentatsiia. Tezaurusy ta sumisnist z inshymy slovnykamy. Ch. 1. Tezaurusy dlia informatsiinoho poshuku*. (2019). Available at: <http://uas.org.ua/ua/natsionalnyi-fondnormativnihdokumentiv/katalog-normativnih-dokumentiv-2/>.

5. DSTU ISO 25964-2:2018. *Informatsiia ta dokumentatsiia. Tezaurusy ta sumisnist z inshymy slovnykamy. Ch. 2. Vzaiemodiia z inshymy slovnykamy.* (2019). Available at: <http://uas.org.ua/ua/natsionalniy-fondnormativnih-dokumentiv/katalog-normativnih-dokumentiv-2/>.
6. DSTU HOST 7.80:2007. *Systema standartiv z informatsii, bibliotечноi ta vydavnychoi spravy. Bibliografichniy zapys. Zaholovok. Zahalni vymohy ta pravyla skladannia.* (2009). Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy.
7. Kropivna A. V., Bondarenko H. S., & Kropivnyi V. M. (2021). *Standartyzatsiia : navch. posib.* Kropyvnytskyi: TsNTU.
8. Matsiuk H. R. (2020). *Tezaurus yak instrument informatsiinoho zabezpechennia mizhdystyplinarnykh naukovykh doslidzhen.* Abstract of Ph.D. dissertation. Ternopilskyi natsionalnyi tekhnichnyi universytet imeni Ivana Puliuia, Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho. Kyiv.
9. Palekha Yu. I., Smolovyk I. V., & Herashchenko M. V. (2021). *Standartyzatsiia v dokumentalno-informatsiinii, bibliotечnii, arkhivnii ta vydavnychii spravi : navch. posib.* Kyiv: Lira.
10. *Standarty z bibliotечноi spravy i sumizhnykh haluzei* (chynni stanom na 1.07.2021 r.). Available at: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/basicpage_files/202107_basicpage_files_mat/perelik_standartiv-_2021.07.01.pdf.
11. DSTU 7448:2013 *Informaciya ta dokumentaciya. Bibliotечно-informacijna diyalnist. Termini ta viznachennya ponyat.* (2014). Kyiv: Minekonomrozvitku.
12. Lobanovska I. H., Pomchalova O. H., & Khybnyk I. S. [uklad]. (2010). *Uprovadzhennia v praktyku roboty bibliotek osvitiianskoi haluzi DSTU HOST 7.1:2006 "Bibliografichniy zapys. Bibliografichniy opys. Zahalni vymohy ta pravyla skladannia" ta DSTU HOST 7.80: 2007 "Bibliografichniy zapys. Zaholovok. Zahalni vymohy ta pravyla skladannia" : prakt. posib.* Kyiv.

Надійшла до редакції 24 жовтня 2024 року

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 005.922.52:004.932]:271.2-788(477.411)](045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2025.1(342).16-23

Наталія Сенченко,

кандидатка історичних наук,

провідна наукова співробітниця

науково-дослідного відділу історії та археології

Національного заповідника "Києво-Печерська лавра",

e-mail: n_center@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-6058-7964>

Документальна спадщина Києво-Печерської лаври у цифровому просторі

У статті проаналізовано сучасні підходи до збереження документальної спадщини Києво-Печерської лаври в цифровому форматі, зокрема в контексті оцифрування архівних матеріалів і забезпечення їх доступності.

Розглянуто проблеми вибору технологій, зберігання та захисту інформації в умовах швидкої еволюції цифрових платформ. Визначено технічні вимоги та ключові аспекти оцифрування документів, зокрема процеси сканування, контролю якості та управління цифровими колекціями.

Особливу увагу приділено правовим аспектам, бюджетуванню, плануванню людських ресурсів і розробленню вебінтерфейсів, потрібних для ефективного збереження та доступу до документальної спадщини Києво-Печерської лаври.

Ключові слова: Києво-Печерська лавра; критерії оцифрування; цифрові платформи; управління колекціями; вебінтерфейси

Постановка проблеми. Швидкий розвиток інформаційних технологій актуалізує проблему збереження документальної спадщини Києво-Печерської лаври в цифровому форматі. Цифрові фонди поступово замінюють паперові документи в архівних, музейних, бібліотечних та інших установах, забезпечуючи надійний захист інформації та ширший доступ до неї. Еволюція цифрових технологій стимулює процеси розроблення нових методів збереження даних, оскільки швид-

кі зміни платформ, програмного забезпечення та апаратних засобів можуть спричинити втрату доступу до оцифрованих матеріалів через не-сумісність із новими системами.

Однією з основних проблем довготривалого зберігання цифрової інформації є не лише деградація якості носіїв, а й питання швидкої заміни пристроїв зберігання. Оскільки оцифровані документи використовують тривалий час, їх слід періодично переносити із застарілих носіїв